

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS AMŽIAUS PAGRINDU VŠĮ LIETUVOS RAŠYTOJŲ SĄJUNGOS LEIDYKLAI TEIKIANT KONKURSO ORGANIZAVIMO PASLAUGAS TYRIMO

2020-02-28 Nr. (19)SN-216)SP-20

Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba (toliau – Tarnyba) 2019 m. gruodžio 20 d. gavo pareiškėjo¹ (toliau – Pareiškėjas) skundą dėl galimos diskriminacijos amžiaus pagrindu organizuojant 2020 m. „Pirmosios knygos“ konkursą (toliau – Konkursas).

Skunde nurodoma, jog Konkurso organizatoriai galimai diskriminuoja asmenis dėl jų amžiaus, kadangi, pagal viešai skelbiamas Konkurso sąlygas², Konkurse gali dalyvauti rašytojai tik iki 35 metų amžiaus. Pareiškėjas nurodo, kad pirmąją savo knygą gali išleisti ir vyresnis nei 35 metų amžiaus rašytojas, todėl minėta Konkurso sąlyga galimai įtvirtina diskriminavimą amžiaus pagrindu. Pareiškėjas savo skunde nurodė, jog yra 49 metų amžiaus, dėl to, pagal Konkurso sąlygas, dalyvauti Konkurse negali.

Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė Agneta Skardžiuvienė (toliau – lygių galimybių kontrolierė), vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 str. 1 d. ir 2 d., 2020 m. gruodžio 30 d. raštu Nr. (19)SN-216)S-803 „Dėl informacijos pateikimo“ kreipėsi į VšĮ Lietuvos rašytojų sąjungos leidyklą (toliau – Įstaiga) ir paprašė pateikti motyvuotus paaiškinimus ir atsakyti į klausimus: kas yra Konkurso organizatorius bei kieno sprendimu yra patvirtintos Konkurso sąlygos; kodėl (jei žinoma) Konkurso sąlygos draudžia Konkurse dalyvauti vyresniems nei 35 metų amžiaus rašytojams; kas ir iš kokių lėšų finansuoja Konkurso laimėtojo knygos leidybos išlaidas.

¹ Pareiškėjo vardas ir pavardė Tarnybai žinomi.

² <https://www.rsleidykla.lt/pk-konkursas/>

Taip pat paprašyta Tarnybai pateikti Konkurso taisykles (sąlygas) bei sprendimą, kuriuo jos buvo patvirtintos.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

2020 m. sausio 28 d. Tarnyboje gautas Įstaigos direktorės raštas Nr. 5 „Dėl informacijos pateikimo“, kuriuo ji paaiškino, kad Įstaiga „Pirmosios knygos“ seriją leidžia daugiau kaip du dešimtmečius (nuo 1994 m.). Rankraščiai serijai atrenkami konkurso būdu. Konkurso tikslas – suteikti galimybę gabiems jauniems autoriams pasitikrinti savo jėgas ir greičiau patekti į rimtosios literatūros pasaulį. Šioje serijoje debiutavo daug įžymių autorių. Jų debiutai neabejotinai pasiteisino, nes dabar tai yra ne tik Lietuvoje pripažinti kūrėjai, jų tekstai analizuojami aukštosiose mokyklose, jų vardai gerai žinomi Lietuvos visuomenei. Pasak Įstaigos direktorės, Konkursas demokratiškas, rankraščius jam gali pateikti kiekvienas rašantysis (iki 35 metų). Reiklūs ekspertai stengiasi atrinkti pačius gabiausius kūrinius. Serija skatina literatūrinius ieškojimus, stabdo pigaus komercinio efekto mėgėjus. Rankraščiai ekspertams pateikiami nenurodant dalyvių pavardžių, taip siekiama didesnio vertinimo objektyvumo.

Konkurso sąlygos išdėstytos informacijoje apie konkursą ir yra skelbiamos viešai. Formaliai patvirtintų nuostatų nėra. Konkursas organizuojamas remiantis ilgamete patirtimi ir nusistovėjusia praktika. Ekspertų komisiją renka ir tvirtina Rašytojų sąjungos valdyba.

Direktorė rašte paaiškino, jog kiekvienais metais Įstaiga teikia paraišką Lietuvos kultūros tarybai dėl Konkurso nugalėtojo knygos leidybos dalinio finansavimo. Konkurso būdu skiriamas finansavimas yra dalinis, todėl kitos leidybos išlaidos dengiamos iš Įstaigos lėšų. Kultūros tarybos ekspertų šis konkursas suvokiamas atitinkamai pagal jo paskirtį – kaip konkursas jauniems (14–35 metų) rašytojams.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar Įstaiga, teikdama Konkurso organizavimo paslaugas, nepažeidė Lygių galimybių įstatymo 8 str. 1 punkto, kuriame nustatyta prekių pardavėjų, gamintojų ar paslaugų teikėjų pareiga, nepaisant, *inter alia*, amžiaus, visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas

gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, bei taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 str. nustatyta, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs. Žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu.

Aiškindamas Konstitucijos 29 str. nuostatas, Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų³. Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime taip pat konstatavo, kad konstitucinis asmenų lygybės principas nepaneigia pačios galimybės skirtingai traktuoti žmones atsižvelgiant į jų statusą ar padėtį (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas), tačiau konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d., 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimai).

Konstitucijos 29 str. įtvirtintos nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą, kurio paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Konstitucijos 29 str. nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu (Lygių galimybių įstatymo 1 str. 1 d.).

Lygių galimybių įstatymo 8 str. 1 punkte yra nustatyta, kad prekių pardavėjai, gamintojai ar paslaugų teikėjai, nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, įpareigojami visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, bei taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas, o šios pareigos nevykdymas yra laikomas Lygių galimybių įstatymo pažeidimu (Lygių galimybių įstatymo 10 str.).

Lygių galimybių įstatymo 2 str. 1 dalyje diskriminacija įvardijama kaip tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos,

³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas.

kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu. Lygių galimybių įstatymo 2 str. 7 dalyje tiesioginė diskriminacija apibrėžiama kaip elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui.

Tyrimo metu nustatyta, jog, pagal Konkurso sąlygas, Konkurse gali dalyvauti ne vyresni kaip 35-erių metų rašytojai, kurie dar nėra išleidę savo knygų (jokiu formatu). Organizuojant Konkursą, rankraščių priėmimas vyko 2020 metų vasario 3–7 dienomis.

Įstaigos vadovės teigimu, Konkurso tikslas – suteikti galimybę gabiems jauniems autoriams patikrinti savo jėgas ir greičiau patekti į rimtosios literatūros pasaulį. Rankraščius Konkursui gali pateikti kiekvienas rašantysis (iki 35 metų).

Formaliai patvirtintų nuostatų nėra. Konkursas organizuojamas remiantis ilgamete patirtimi ir nusistovėjusia praktika. Konkursą iš dalies finansuoja Lietuvos kultūros taryba, kitos leidybos išlaidos dengiamos Įstaigos lėšomis.

Lietuvos kultūros taryba Tarnybai patvirtino, jog Įstaiga, kasmet Lietuvos kultūros tarybai teikdama paraišką dėl Konkurso nugalėtojo knygos leidybos dalinio finansavimo, Konkurso nuostatų papildomai neteikdavo. Konkurso sąlygos būdavo aprašytos pačioje paraiškoje.

Taigi nustatyta, jog Konkurso tikslas yra paremti nežinomus, pradedančius rašytojus, kurie dar nėra išleidę savo knygų. Akivaizdu, jog minėtas tikslas niekaip negali būti siejamas su rašytojo amžiumi, kadangi tapti rašytoju asmuo gali bet kada, nepriklausomai nuo savo amžiaus.

Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, jog Konkurso sąlyga, įtvirtinanti, kad Konkurse gali dalyvauti tik ne vyresni kaip 35-erių metų rašytojai, nepagrįstai riboja Pareiškėjo teisę dalyvauti Konkurse, t. y. tiesiogiai diskriminavo jį dėl jo amžiaus. Minėtais veiksmais Konkurso organizatorius – Įstaiga – pažeidė Lygių galimybių įstatymo 8 str. 1 punkto reikalavimus.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, ir vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 14 str., 29 str. 2 d. 2 punktu, 30 str. 3 dalimi,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Kreiptis į VšĮ Lietuvos rašytojų sąjungos leidyklą ir siūlyti nutraukti lygias galimybes pažeidžiančius veiksmus, t. y. panaikinti Konkurso sąlygą, įtvirtinančią, kad Konkurse gali dalyvauti tik ne vyresni kaip 35-erių metų rašytojai.

2. Įpareigoti VšĮ Lietuvos rašytojų sąjungos leidyklos vadovą išnagrinėti šį sprendimą ir per 30 dienų informuoti Tarnybą apie sprendimo nagrinėjimo rezultatus.

3. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją, VšĮ Lietuvos rašytojų sąjungos leidyklos vadovą ir Lietuvos kultūros tarybą.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Lygių galimybių kontrolierė

Agneta Skardžiuvienė